

STRANKE KAO UNIFORMNI AKTERI: ODBRANA KONCEPTA IZ PERSPEKTIVE TEORIJE RACIONALNOG IZBORA

Nikola Mladenović

student doktorskih studija

Univerzitet u Beogradu

Fakultet političkih nauka

SAŽETAK

Članak predlože opravdanje za modelovanje ponašanja političkih partija kao uniformnih aktera, na osnovu aksioma racionalnog ponašanja. Analize političkih stranaka koje se oslanjaju na pristup teorije racionalnog izbora u dugom periodu su zanemarivale značaj unutarstranačke politike, odnosno stranke su tipično modelovane kao jedna osoba. U svetlu promena organizovanja partija u skorijem periodu, ova pretpostavka se preispituje. U članku je pretpostavljeno da se stranka sastoji od više aktera i da očekivana korist od njene politike zavisi od udaljenosti na dimenziji politike od idealne pozicije birača u prostornom predstavljanju. U ovom slučaju, ako prihvatimo aksiome racionalnog ponašanja, moguće je dedukovati jedinstvenu poziciju stranke u celini, a time i jedinstvenu očekivanu korist za birača od njene politike. Članak ukazuje da, čak iako su izražene unutarstranačke političke razlike, to nije problem za modelovanje stranaka kao uniformnih aktera.

KLJUČNE REČI: političke partije, unutarstranačka politika, aksiomi racionalnosti, prostorno predstavljanje, očekivana korist, lutrija.

U ovom radu želim da na osnovu aksioma instrumentalno racionalnog ponašanja u slučaju neizvesnosti ponudim opravdanje za tretiranje političkih stranaka kao uniformnih aktera u modelima teorije racionalnog izbora. U ovim modelima u veoma dugom periodu je uobičajena pretpostavka da se stranke tretiraju kao uniformni akteri, tj. kao da je u pitanju jedna osoba. Ovakav pristup zanemaruje unutarstranačke razlike koje često postoje. U poslednjim godinama razvila se literatura koja problematizuje značaj politike unutar stranaka, naročito u svetlu promena

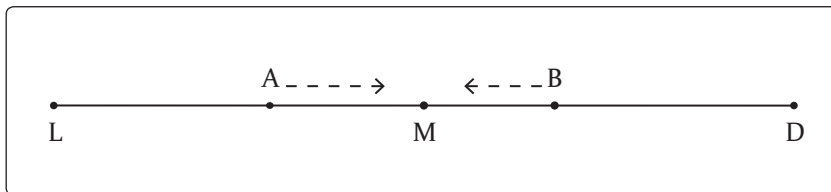
načina rada političkih stranaka u zapadnim demokratijama. Osim toga, i u teoriji racionalnog izbora se javljaju radovi u kojima se kritikuju dosadašnje uobičajene pretpostavke teorije ili se u modelovanje uključuje uticaj unutarstranačkih frakcija.

Problem koji želim da razmotrim jeste da li to što uvažavamo da stranka ima više aktera unutar organizacije (uključujući predsednika, potpredsednike, portparole, druge funkcionere, finansijere, interesne grupe i članove) predstavlja problem da posmatramo stranku kao uniformnog aktera? Drugim rečima, koliko je važna politika unutar partija? Sa jedne strane, ako stranka ima više aktera, problematično je da li se može govoriti o jedinstvenoj poziciji stranke u nekom trenutku u vremenu. Sa druge strane, ogromna većina radova koja potiče iz tradicije teorije racionalnog izbora i koja se bavi prostornom analizom stranaka implicitno tretira stranke kao uniformne aktere i teži pronalazaženju pozicije koja adekvatno predstavlja njihovu politiku na dimenziji politike.

Rad je organizovan na sledeći način. U prvom delu će biti objašnjena teorijska pozadina problema na koji se odnosi ovaj rad. Nakon toga, biće rekapitulirani aksiomi racionalnog ponašanja aktera u slučaju neizvesnosti ishoda zasnovani na idejama Nojama i Morgenšterna. U narednoj glavi će biti reči o tome kako pomenuti aksiomi doprinose objašnjenju očekivane koristi od stranke za birača kada se ona posmatra kao lutrija. Na kraju, prostor će biti posvećen diskusiji o tome kako se rad uklapa u dosadašnju literaturu.

1. TEORIJSKA POZADINA PROBLEMA

U radovima koji potiču iz tradicije teorije racionalnog izbora uobičajena je praksa da se stranke predstavljaju kao da je reč o jednoj osobi. Najpoznatiji takav rad koji je uticao na oblikovanje kasnije literature je Daunsova *Ekonomska teorija demokratije*. Verovatno je najpoznatija ideja ove knjige da u dvostranačkim političkim sistemima instrumentalno racionalne partije treba da teže medijani, maksimirajući tako očekivane glasove (*Slika 1*). Na slici je predstavljena proizvoljna dimenzija politike na čijim su ekstremnim tačkama L (levo) i D (desno). Dvema tačkama A i B su predstavljene pozicije dve stranke, a M predstavlja medijanu biračkog tela. Dauns je definisao političke partije kao grupe ljudi koji žele da upravljaju aparatom vlasti tako što osvajaju vlast na izborima. On za potrebe svog modela usvaja shvatanje grupe ljudi po kojem se oni slažu u svim, a ne samo u nekim ciljevima, tj. svi imaju iste ciljeve. To znači da stranke tretira kao da su jedna, racionalna osoba (Downs 1957, 25–26). On je, naravno, svestan da ovakva pretpostavka predstavlja izvesnu apstrakciju, ali je uvodi iz metodoloških razloga.

Slika 1. Prostorno predstavljanje takmičenja dve stranke

No, Dauns nije bio usamljen u svojoj logici. Još jedan politikološki velikan, Diverže, objašnjavao je da partija koja je demokratski organizovana nije dobro opremljena za političku borbu. Kada se u ratu nađu demokratska i autoritarna država, ova prva pre ili kasnije mora da prihvati metode druge da bi je pobedila. Slično važi i za stranke. Međutim, očuvanje demokratske fasade ponekad može da bude od koristi (Duverger 1966, 134–35).

U dugom periodu nakon Daunsove knjige u radovima je dominirao pristup da se stranke predstavljaju kao jedna osoba. Autori su preispitali Daunsove zaključke, empirijski su ih testirali i testirali ih pod nešto izmenjenim pretpostavkama (v. pregled Grofman 2004). Tako su dovedene u sumnju ideje da uopšte dolazi do konvergencije stranaka ka medijani (Budge i Robertson 1987, 398; Ansolabehere, Snyder Jr. i Stewart III 2001, 139–140; Poole i Rosenthal 1984, 284 i dalje). Neke od tema uključuju analizu pozicioniranja stranaka kada postoji više dimenzija politike (Budge, Robertson i Hearl 1987); kada stranke vode dvosmislene politike (Shepsle 1972); uočeno je i da stranke imaju različite motive: da osvoje glasove, zauzmu vlast ili da sprovode politiku (Strom 1990). U ovim radovima stranke se modeluju kao unitarni akteri.

U novijim radovima problem kako tretirati unutrašnju dinamiku stranačkog rada postaje znatno više problematičan. Šepsel i Lejver nalaze da je empirijski opravdano u većini slučajeva posmatrati stranačke predstavnike kao savršene agente svojih stranaka. Sa druge strane postoje slučajevi kada stranačka previranja mogu da dovedu do velikih promena na vlasti, kao u slučaju smene premijera konzervativaca Margaret Tačer od strane Mejdžora (Shepsle i Laver 1996, 24–25).

Hindmor drži da posmatranje stranaka kao da su jedna osoba nije uverljivo. Konflikti unutar partija mogu da budu podjednako izraženi kao i oni između partija (Hindmoor 2006, 39). Potencijalni partijski lideri treba stoga da zauzmu poziciju srednjeg glasača u okviru partije. Međutim, u zavisnosti od toga kakvu slobodu odlučivanja imaju, nakon izbora lideri mogu da usmeravaju partiju u pravcu zauzimanja političke pozicije kakvu sami žele (40).

Mej isnosi sugestiju da su srednji i niži ešeloni partijskih pristalica, u odnosu na elite, u većoj meri privrženi stranačkoj ideologiji, kao i da su emotivno više involvirani u politiku stranke. Oni u većoj meri žele da stranka i javnost usvoji njihove pozicije. Sa druge strane, stranačke elite, ali i šira javnost, manje mare za ekstremne politike i žele da pragmatičnim postupanjem uvećaju šanse da osvoje vlast. To između ostalog znači da teže umerenijim pozicijama koje su bliže političkoj medijani. Ove razlike su izvor unutarstranačkih nesloga (May 1973).

Vidfelt istražuje koliko su izražene razlike između pristalica stranaka u nizu evropskih država i članova (Widfeldt 1995). Njegovi nalazi samo oprezno potvrđuju Mejove ideje. Članovi u većini slučajeva jesu nešto ekstremniji nego pristalice, ali nikada više od 0,7 poena na skali od 1 do 10, dok u nekim slučajevima ne postoje razlike (166–167). Ove razlike mogu da stvore pritisak na elite od strane članova da vode politiku koja je manje podržana od strane birača (169). Vorvik ima slične nalaze da partije imaju blago ekstremnije pozicije u odnosu na medijanu njihovih birača (Warwick 2004).

Hout i Karti sugerišu da ne postoji jedinstveni odgovor na problem izraženosti unutarstranačke demokratije. Generalno, od manjih stranaka (*cadre parties*) se može očekivati da budu ideološki koherentnije, dok one veće (*catch all parties*) imaju veći broj ljudi koji se ne uklapaju u glavnu stranačku ideologiju. Ovi autori drže da su stranke daleko od toga da budu homogene i nalaze da postoji čak oko jedna šestina članova koji su svesni da ideološki ne odgovaraju strankama kojima pripadaju (*misfits*), ali ostaju članovi. Upravo u nedostatku stranačke koherentnosti treba tražiti protivtežu *daunsovskoj* konvergenciji stranaka ka medijani (Haute i Carty 2011, v. i Grofman i dr. 1999).

Skerou i Gezgor primećuju da se u zapadnim demokratijama javlja jasna tendencija opadanja članstva u političkim partijama (Scarrow i Gezgor 2010, 824–825 i dalje). Ova pojava podstiče partije da na nove načine motivišu birače da se politički angažuju. Oni sugerišu da kolektivni podsticaji od članstva nisu više dovoljni i da stranke sve više pribegavaju individualnim podsticajima (*selective incentives*) da bi motivisale angažovanje članova. Osim toga, članovi imaju sve veću ulogu u procesu selekcije vođstva organizacije. Na primer, u UK su Konzervativci i Liberali birali 2005. vođstvo stranke na izborima koji su podsećali na opšte izbore. Slično se može reći i za Romana Prodiu u Italiji 2005. ili Segojen Rojal u Francuskoj 2006. (v. Scarrow i Gezgor 2010, 826). Dakle, rastuća uloga stranačkih aktivista uvećava značaj procesa odlučivanja unutar partija.

Međutim, Sagli i Hajdar iznose drugačiji izveštaj. Oni zaključuju da je tražnja za uvođenjem novih, demokratskih procedura unutar partija ograničena u slučaju Norveške. Prema objašnjenju koje oni daju, na delu je

inercija opstajanja institucija koje su ranije uspostavljene, te se teško može govoriti o pritiscima na same partije da razviju oblike odlučivanja koji bi podsticali participaciju (Saglie i Heidar 2004, 402).

U svetlu promena u radu stranaka i kritikama u teoriji racionalnog izbora, javljaju se i radovi u kojima se relaksira uobičajena pretpostavka da se stranke tretiraju kao jedna osoba. U poslednje vreme su se pojavljivali radovi u kojima se razmatra ponašanje stranačkih aktera kada stranke nisu uniformne, mada je ova grana literature još uvek slabo razvijena (Laver i Shepsle 1990; Ceron 2012; Laver i Benoit 2003).

Dakle, postoje kontroverze u pogledu toga koliko su izražene političke razlike unutar stranaka. Da li to ima značaj za teoriju racionalnog izbora i kakav? Koliko je opravdano u modelima predstavljati stranku jedinstvenom pozicijom ili težiti proceni takve pozicije? Opravdanje koje želim da predložim treba da ima utemeljenje u aksiomima racionalnosti koji potiču od Nojmana i Morgenšterna. Oni će biti tema sledeće glave. Moj argument je da se u racionalno-teorijskim modelima stranke mogu tretirati kao da je reč o jednoj osobi, bez obzira na to koliko je izražena unutarstranačka demokratija.

2. AKSIOMI RACIONALNOG PONAŠANJA U SLUČAJU NEIZVESNOSTI

Ono što želim da objasnim je da se ponašanje i pozicioniranje stranke može modelovati kao ponašanje uniformnog aktera, na osnovu aksioma racionalnosti i osnovnih logičkih operacija. Ovo važi bez obzira na to da li u konkretnom slučaju stranka nastupa koherentno i bez unutrašnjih disonanci (tj. sa veoma malo) ili je frakcionaštvo veoma izraženo u organizaciji.

Na prvi pogled problem uopšte ne mora da postoji. Možemo prosto reći da, iako stranka obuhvata aktere sa različitim preferencijama, samu stranku tretiramo kao da je jedinstveni akter. Znamo da stranka nije nikada potpuno jedinstvena, ali predstavljamo njenu poziciju kao najverovatniji ishod unutarstranačkog nadmetanja aktera na osnovu funkcije koju određuju procedure donošenja odluka u stranci. Ovo je neka vrsta idealizacije stranačke pozicije. Na primer, pretpostavimo da je stranka potpuno autoritarna organizacija i da njen lider potpuno samostalno određuje politiku stranke u svim pitanjima. U tom slučaju pozicija čitave organizacije odgovara poziciji jedne osobe. Sa druge strane, zamislimo stranku u kojoj se politika utvrđuje neposrednim izjašnjavanjem svih članova, na idealno demokratski način. Uzmimo, takođe, da su funkcioneri idealni agenti organizacije. U tom slučaju će pozicija stranke biti utvrđena glasanjem članova. U ovakvim slučajevima se problem uniformnosti aktera lako razrešava.

Stvarnost funkcionisanja stranaka je verovatno između ekstrema. Više izgledno ponašanje stranaka jeste da svaki predstavnik ima određeni stepen slobode u okviru opšte zacrtane politike stranke. Ako stranka dođe na vlast, svaki njen izabrani predstavnik će imati slobodu da donosi odluke u oblasti svoje nadležnosti, dok god su one u opštim okvirima stranačke politike, ma kako nju razumeli. Da li i onda možemo opravdano predstavljati stranku jedinstvenom pozicijom?

Podimo od aksioma instrumentalno racionalnog ponašanja u slučaju neizvesnosti ishoda. Ovi aksiomi se mogu pronaći pod donekle različitim nazivima u literaturi, ali poznati su kao aksiomi kompletnosti, tranzitivnosti, kontinuiteta i nezavisnosti (up. Heap i dr. 1992, 9; Neumann i Morgenstern 1953, 26–27). Pogledajmo prvo šta oni znače.

- (1) Aksiom kompletnosti znači da je akter uvek u stanju da proceni redosled preferencija nad dobrima. Ako postoje dva dobra A i B koja akter može da dobije sa izvesnošću, on uvek može da proceni da li važi jedna i samo jedna od sledećih mogućnosti: $A > B$ ili $A < B$ ili $A \sim B$ (simboli „ $>$ “ i „ $<$ “ označavaju preferenciju, a „ \sim “ indiferentnost).
- (2) Aksiom tranzitivnosti znači da za tri dobra A, B i C, ako za aktera važi $A > B$ i $B > C$, otuda sledi i $A > C$. Ukoliko to ne bi bio slučaj, osobu biste mogli trgovanjem da potpuno osiromašite. Pretpostavimo da važi, na primer, $A > B > C > A$. Ako osoba poseduje C, bila bi spremna da plati x sumu novca da od C dobije B, jer $B > C$. Takođe bi bila spremna da doplati y novca da od B dobije A, jer $A > B$. Međutim, onda bi bila spremna da plati z da dobije ponovo C, jer $C > A$. Tako bi osoba ponovo posedovala C, a pritom bi izgubila $x + y + z$ novca i to bi se moglo nastaviti do potpunog siromaštva.
- (3) Aksiom kontinuiteta znači da, ako postoje tri dobra A, B i C, tako da je $A \leq B \leq C$, uvek je moguće pronaći neku verovatnoću p (tako da $0 < p < 1$) tako da je osoba indiferentna između dve lutrije: $B \sim pA + (1-p)C$. Dakle, od tri ishoda, uvek je moguće pomešati verovatnoću da bude najbolji ishod sa verovatnoćom da bude najlošiji ishod, a da osoba bude indiferentna u odnosu na B. Aksiom kontinuiteta je obrnut principu leksičkog prioriteta (npr. leksičkog prioriteta slobode u odnosu na jednakost u Rolsovoj *Teoriji pravde*).
- (4) Aksiom nezavisnosti nalaže da se jedna lutrija uvek može zameniti drugom ako je osoba indiferentna između njih. Neka je lutrija X = (D, E; q, 1-q) i neka je D ~ B. Iz aksioma sledi da, ako je lutrija Y = (B, E; q, 1-q), onda je osoba indiferentna $X \sim Y$. Na osnovu prethodnog aksioma ($B \sim pA + (1-p)C$) takođe važi da $X \sim Y \sim [(pA + (1-p)C), E; q, 1 - q]$ (v. Heap i dr. 1992, 9).

3. OČEKIVANA KORIST OD STRANKE KAO LUTRIJA

U prostornim modelima stranačke konkurencije korist koju birač ima od stranke zavisi od udaljenosti idealne tačke stranke od idealne tačke birača. Drugim rečima, najveće su šanse da birač glasa za stranku koja mu je najbliža na dimenziji politike. Međutim, stranka se ne sastoji od samo jednog aktera. Na formiranje njene politike utiče formalno vođstvo; članovi vlade ili kabineta iz senke; predstavnici u institucijama; kod levičarskih stranaka je ponekad slučaj da sindikati ili druge organizacije budu kolektivni članovi stranke; naposljetku, članovi koji se neposredno izjašnjavaju. Stoga korist od stranke za birača zavisi od očekivane koristi od svih tih aktera koji bi na pozicijama vlasti odlučivali o politici.

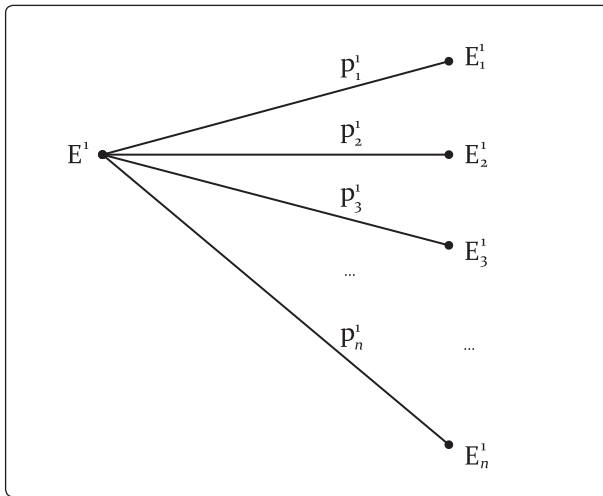
O očekivanoj koristi za birača od stranke na vlasti se može misliti kao o nekoj vrsti lutrije sa neizvesnim ishodom. Birači treba da procene koje su pozicije stranačkih aktera i kakve su šanse da oni sprovedu svoju politiku. Od nekih aktera mogu da očekuju veliku korist, ali ako su veoma male šanse da oni ostvare tu politiku, teško da će se birači kladiti na njih. Neka očekivana korist od pozicije stranke izgleda ovako:

$$E^1 = p_1^1 E_1^1 + p_2^1 E_2^1 + p_3^1 E_3^1 + \dots + p_n^1 E_n^1.$$

Pretpostavimo da pojedinačni birač na osnovu udaljenosti stranke na relevantnoj dimenziji procenjuje očekivanu korist E^1 od njene politike kada bi bila na vlasti. Međutim, stranka se sastoji od više aktera i njihove pozicije mogu delimično da se razlikuju. Zbog tih razlika u pozicijama postojaće razlika između koristi birača koju očekuje od politika pojedinih aktera iz stranke. Neka je, na primer, E_1^1 korist koju birač očekuje od pozicije koju zauzima predsednik stranke; neka je E_2^1 očekivana korist od političke pozicije potpredsednika; i tako redom bi postojale razlike od koristi koje bi se ostvarile sprovođenjem politika drugih visokih funkcionera stranke (koji su članovi kabineta iz senke ili kandidati za ministre), društvenih grupa koje su povezane sa strankom i utiču na njenu politiku, od principa deklariranih u aktima stranke, od pozicija nižih članova; konačno, E_n^1 bi bila korist od političke pozicije člana stranke koji živi u vašem susedstvu, u kući preko puta. Redom bi $p_1^1, p_2^1, \dots, p_n^1$ bile subjektivno dodeljene verovatnoće da će se sprovesti politika datog aktera.

Prethodni izraz je ekvivalentan sledećoj lutriji (*Slika 2*):

$$E^1 = (E_1^1, E_2^1, E_3^1, \dots, E_n^1; p_1^1, p_2^1, p_3^1, \dots, p_n^1).$$

Slika 2. Lutrija koristi od stranke za pojedinačnog birača.

Ovu lutriju možemo posmatrati kao da se sastoji od većeg broja manjih lutrija:

$$E^1 \sim [(E_1^1, E_2^1; p_1^1/q_1^1, p_2^1/q_1^1), (E_3^1, E_4^1; p_3^1/q_2^1, p_4^1/q_2^1), \dots, (E_{n-1}^1, E_n^1; p_{n-1}^1/q_{n/2}^1, p_n^1/q_{n/2}^1); q_1^1, q_2^1, \dots, q_{n/2}^1],$$

$$\text{pri čemu je } p_1^1 + p_2^1 = q_1^1, p_3^1 + p_4^1 = q_2^1, \dots, p_{n-1}^1 + p_n^1 = q_{n/2}^1.$$

Uzmimo jednu od ovako dobijenih novih lutrija $(E_1^1, E_2^1; p_1^1/q_1^1, p_2^1/q_1^1)$ i primetimo da je ekvivalentna $(E_1^1, E_2^1; p_1^1/q_1^1, 1-p_1^1/q_1^1)$. Na osnovu aksioma kontinuiteta, moguće je pronaći nekakvu isplatu F^1 , tako da je $E_1^1 < F^1 < E_2^1$ i pri tome $F^1 \sim p_1^1/q_1^1 E_1^1 + (1-p_1^1/q_1^1) E_2^1$. Na osnovu aksioma nezavisnosti u prethodni izraz možemo da uvrstimo isplatu F^1 :

$$E^1 \sim (F^1, F_{2^1}, \dots, F_{n/2}^1; q_1^1, q_{2^1}, \dots, q_{n/2}^1).$$

Međutim, i ovu lutriju možemo da posmatramo kao da je sastavljena od većeg broja manjih lutrija, tako da je možemo transformisati analogno prethodnoj proceduri. Ove transformacije se mogu nastaviti dok se ne dobije:

$$E^1 \sim (G_1^1, G_2^1; r_1^1, 1-r_1^1),$$

gde su sa G označene nove isplate, a sa r njihove verovatnoće. Naposljetku, ponovo na osnovu aksioma kontinuiteta, moguće je naći nekakvu isplatu H^1 , tako da je pojedinac indiferentan između prethodne lutrije i isplate H^1 sa izvesnošću, $E^1 \sim H^1$. Pošto u prostornim modelima postoji pretpostavka da su moguće isplate od političke pozicije stranke za koju se glasa posledica njene pozicije na dimenziji politike, to isplati H^1 odgovara jedinstvena pozicija. Dakle, pojedinac je indiferentan između H^1 i lutrije u koju ulaze svi akteri unutar parije koji oblikuju njenu politiku. Stoga možemo H^1 da tretiramo kao da je jedinstvena pozicija stranke na dimenziji politike.

4. DISKUSIJA I ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Zaključak iz prethodne glave ukazuje na to da je moguće posmatrati stranku kao jedinstvenog aktera na osnovu aksioma racionalnosti i logike, bez obzira na to koliko je stranka autoritarno ili demokratski organizovana. To ne znači da je ona stvarno jedinstvena po svim ili čak najvažnijim pitanjima. To takođe ne znači da o pozicijama stranaka treba razmišljati kao o objektivnim kategorijama. Šanse su da se dve osobe ne bi složile oko toga koje pozicije tačno zauzimaju stranke, čak iako imaju identične informacije o politici stranke (ovo verovatno važi za sve pojave u društvenim naukama). Međutim, opravdano je predstavljati stranke na način na koji se to tipično čini u teoriji racionalnog izbora: kao da stranke zauzimaju jedinstvene pozicije na dimenziji politike.

Ne treba misliti da ovaj rad zagovara samo jedan pristup u modelovanju stranačkog ponašanja u nauci. Posebna i legitimna tema je kako stranke donose odluke unutar sebe, suočavajući se sa izborom između većeg broja potencijalnih pravaca politike ili lidera. Na primer, partije biraju lidera koji predstavlja lokalni Neš ekvilibrijum između stranačkih delegata. Taj lider treba da ima najveću šansu da ostvari dobar izborni rezultat ili da formira koaliciju nakon izbora (Schofield i Sened 2002). Osim toga, postoje argumenti da interesne grupe i stranački aktivisti odvlače predsedničke kandidate od ekvilibrijum pozicija dvostranačkog nadmetanja, kao u slučaju izbora u SAD 2008. godine (Schofield i dr. 2011). Mekgen i ostali sugerišu da frakcije u strankama imaju veliki uticaj na politiku stranke, ali one tipično nisu potpuno vidljive javnosti (McGann, Grofman, Koetzle 2002). U seriji simulacija oni zaključuju da kandidat koji predstavlja stranku ne treba da bude onaj koji odgovara stranačkoj medijani, već je pomeren prema stranačkom modusu, što važi bez obzira na to koliko su partije frakcionalizovane.

Dakle, građa naučne literature u kojoj se pozicioniranje stranke posmatra u funkciji od politike unutarstranačkih aktera se razvija. Međutim, ovaj rad ne treba da polemíše sa tim pravcem (istina ne dominantnim) u literaturi koja

se oslanja na teoriju racionalnog izbora u proučavanju stranaka. Želeo sam da objasnim da ovakav pristup nije inkompatibilan sa radovima u kojima se stranke posmatraju kao uniformni akteri. Čak iako su izražene unutarstranačke razlike, u trenutku kada su pred glasačkim mestima, birači razmišljaju o koristi koju imaju od stranke u celosti. Sve razlike unutar stranaka obuhvaćene su procenom koliko korist će birači očekivati od njih.

Zašto je dugo bila praksa da se stranke predstavljaju kao jedna osoba i zašto se to problematizuje u poslednjim godinama? Moja je pretpostavka da je iz praktičnih razloga teško na drugačiji način istraživati pozicioniranje stranaka. Naime, u obrnutom slučaju bi bilo potrebno uključiti opservacije političkih pozicija velikog broja aktera koji su uključeni u rad stranaka. Bilo bi takođe neophodno uključiti veliki broj opservacija, kako bi se izbeglo da svakodnevne varijacije u politici, koje često mogu da budu efemerne, suštinski određuju politike stranaka. Drugim rečima, bilo bi potrebno da se, u mnoštvu političkih izjava, pronađu one teme koje suštinski određuju pojedine stranke i objašnjavaju političko sukobljavanje između stranaka.

Ovakvi problemi bi se teško rešavali bez upotrebe specijalizovanih softverskih paketa koji u poslednjim godinama postaju pristupačniji. Jedna od mogućnosti koja se otvara jeste analiza pozicija političkih predstavnika na osnovu kvantitativne analize frekventnosti reči u njihovim izlaganjima (Laver, Benoit i Garry 2003; Laver 2001, poglavlje III). Ovaj pristup još uvek ima značajnih problema i nije šire korišćen.

Naposletku, poznat je instrumentalistički stav na kojem se dobrim delom zasniva teorijsko modelovanje racionalnog izbora: nemojmo raspravljati o realističnosti pretpostavki modela, već o tome koliko dobro on može nešto da objasni.

CITIRANA LITERATURA

- Ansolabehere, Stephen, James Snyder Jr. i Charles Stewart III. 2001. „Candidate positioning in U.S. House elections.“ *American Journal of Political Science* 45(1): 136–159.
- Grofman, Bernard. 2004. „Downs and Two-Party Convergence.“ *Annual Review of Political Science* 7: 25–46.
- Budge, Ian i David Robertson. 1987. „Do parties diverge, and how? Comparative discriminant and factor analyses.“ u *Strategy and Party Change: Spatial Analysis of Post-War Election Programmes in 19 Democracies*, ur. Ian Budge, David Robertson i Derek Hearl, 387–416. Cambridge: Cambridge University Press.
- Budge, Ian, David Robertson i Derek Hearl, ur. 1987. *Strategy and Party Change: Spatial Analysis of Post-War Election Programmes in 19 Democracies*. Cambridge: Cambridge University Press.

- Ceron, Andrea. 2012. „Bounded oligarchy: How and when factions constrain leaders in party position-taking.“ *Electoral Studies* 31: 689–701.
- Downs, Anthony. 1957. *An Economic Theory of Democracy*. New York: Harper and Row.
- Duverger, Maurice. 1966. *Political Parties: Their Organization and Activity in the Modern State*. prev. Barbara i Robert North. New York: John Wiley & Sons, Inc.
- Grofman, Bernard, Samuel Merrill, Thomas Brunell i William Koetyle. 1999. „The potential electoral disadvantages of catch-all party: Ideological variance among Republicans and Democrats in the 50 US states.“ *Party Politics* 5(2): 199–210.
- Haute, van Emilie i Kenneth Carty. 2011. „Ideological misfits: A distinctive class of party members.“ *Party Politics* 18(6): 885–895.
- Heap, Shaun, Bruce Lyons, Martin Hollis, Robert Sugden i Albert Weale. 1992. *The Theory of Choice: A Critical Guide*. Oxford: Blackwell Publishers Ltd.
- Hindmoor, Andrew. 2006. *Rational Choice*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Laver, Michael, ur. 2001. *Estimating the Policy Positions of Political Actors*. London: Routledge.
- Laver, Michael i Kenneth Benoit. 2003. „The evolution of party systems between elections.“ *The American Journal of Political Science* 47(2): 215–233.
- Laver, Michael, Kenneth Benoit i John Garry. 2003. „Extracting policy positions from political texts using words as data.“ *The American Political Science Review* 97(2): 311–331.
- Laver, Michael i Kenneth Shepsle. 1990. „Government coalition and intraparty politics.“ *British Journal of Political Science* 20(4): 489–507.
- May, John. 1973. „Opinion structure of political parties: The special law of curvilinear disparity.“ *Political Studies* 21 (2): 135–151.
- McGann, A.J, Bernard Grofman, W. Koetzle. 2002. „Why party leaders are more extreme than their members: Modeling sequential elections in the U.S. House of Representatives.“ *Public Choice* 113(3/4): 337–356.
- Neumann, John von i Oskar Morgenstern. 1953. *Theory of Games and Economic Behavior*. Princeton: Princeton University Press.
- Poole, Keith i Howard Rosenthal. 1984. „U.S. presidential elections 1968–80: A spatial analysis.“ *American Journal of Political Science* 28(2): 1061–1079.
- Saglie, Jo i Knut Heidar. 2004. „Democracy within Norwegian political parties: Complacency or pressure for change?“ *Party Politics* 10(4): 385–405.
- Scarrow, Susan i Burcu Gezgor. 2010. „Declining memberships, changing members? European political party members in a new era.“ *Party Politics* 16(6): 823–843.
- Schofield, Norman, Christopher Claassen, Ugur Ozdemir i Alexei Zakharov. 2011. „Estimating the effects of activists in two-party and multi-party systems: Comparing the United States and Israel.“ *Social Choice and Welfare* 36: 483–518.

- Schofield, Norman i Itai Sened. 2002. „Local Nash equilibrium in multiparty politics.“ *Annals of Operations Research* 109: 193–211.
- Shepsle, Kenneth. 1972. „The strategy of ambiguity: Uncertainty and electoral competition.“ *The American Political Science Review* 66(2): 555–568.
- Shepsle, Kenneth i Michael Laver. 1996. *Making and Breaking Governments: Cabinets and legislatures in Parliamentary Democracies*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Strom, Kaare. 1990. „A behavioral theory of competitive political parties.“ *American Journal of Political Science* 34(2): 565–598.
- Warwick, Paul. 2004. „Proximity, directionality, and the riddle of relative party extremeness.“ *Journal of Theoretical Politics* 16(3): 263–287.
- Widfeldt, Anders. 1995. „Party membership and party representativeness.“ u *Citizens and the State*, ur. Hans-Dieter Klingemann i Dieter Fuchs, 134–182. Oxford: Oxford University Press.

SUMMARY

TREATING PARTIES AS UNIFORM ACTORS:

A DEFENSE OF THE CONCEPT FROM A RATIONAL CHOICE PERSPECTIVE

This article proposes justification for modeling behavior of political parties as uniform actors, based on axioms of rational behavior. Analyses of political parties which spring from rational choice tradition have been neglecting the importance of intra-party politics, which is to say that parties have typically been modeled as uniform actors. In light of organizational changes within parties in recent years, this assumption is reexamined. This article assumes that party consists of many actors, and that expected utility of party's policy depends on a distance from ideal position of a voter on a dimension of politics in spatial representation. If this is the case, and if we accept assumptions of rational behavior, it is possible to deduce unique position of political party as a whole, and therefore unique expected utility of a party for a voter. This article suggests that, even if there are notable intra-party political differences, this is not a problem to model party behavior as if it were a uniform actor.

KEYWORDS: political parties, intra-party politics, axioms of rational behavior, spatial representation, expected utility, lottery.